

«testera de acer, sens spasa ne altra maestria, sella de guerra ab streps desligats ---», JoMartorell (II, 211). Una forma semblant a l'occitana apareix ja en un doc. rossellonès de l'any 1307: «duos cabestres, --- quosdam trovallons animalis, --- cinc streups ---» (RLR IV, 380).

D'altra banda el trobem, ja des de molt antic, en accs. aplicades o translaticies. En Llull una mena de calçat bast, potser amb certa analogia amb l'esclop o l'avarca, que era de fusta i no devia ajustar-se gaire al peu (cf. *estrebera*, infra, amb la qual ha d'haver-hi també alguna analogia): «A, las! E com gran és la error d'aquest món! Cor no és defès religiós a peccat per àbit, mas per justícia, caritat: menjar fava, beure vi mudat e agre, longues faldes, dos caperons, streps de fust, levar a matines, ¿com no ajudats a justícia, caritat, com sien en nostra companyia?», Llull (*Blanq.*, *NCl.* II, 13.15). D'altra banda era una peça semblant a un estrep de sella, que anava posada a l'arbrer de la ballesta, i servia per aguantar-la amb el peu, acc. en la qual ja el trobem en el S. XIII: «duas caxias de quarellis, unam de quarellis de strep et aliam de tres pedibus», a. 1279 (CaCandi II, 112); «ballistas duas de duobus pedibus et unam de strep», doc. Bna. a. 1292 (A. Bofarull, *Ant. Marina Cat.*, p. 68); i vegeu-ne docs. posteriors en *D. Ag.*, *DBal.* i *AlcM*; però *balista de streb* apareix també com a glossa catalana en *RMa.* (p. 265), que és també del S. XIII.

En llengua d'oc la forma més antiga és *estreu*, que ja apareix en Bertran de Born (2.ª meitat S. XII) i en el *Jauré* (c. 1225) o *estrieup* (*Daurel e Beton*, tercer quart del S. XII), reduït també a *estriub* (Guilhem de Tudela, 1.ª meitat del S. XIII); són posteriors les variants *estriop* (c. 1250), *estrop* (c. 1300), *estrupe* (segle XIV), *striu* (S. XV) i d'altres que no es poden datar; avui *estrieu* (Bordeus, Peirigord, Delfinat, etc.), *estreu* (Roine, Llemosí), *estriop* (Albi), *estriu* (Bearn i Aran).

En francès antic *estreu* ja figura diverses vegades en el *Roland* i en la *Crònica* de Benoît (c. 1170), també són del S. XII *estrieu* (Wace), *estriu* (Chrestien) i *estrier* (en tres textos de la segona meitat d'aquesta centúria: *Eneas*, *Coronement Loois*, *Marie de France*), que pot ser alteració d'*estrieu* per trivialització de sufix, o alteració analògica d'*estrief*, el qual en general és tardà, però ja es troba en el S. XIII i fins en l'*Ogier* de Raimbert, que és de la fi del S. XII (cf. el plural *estriez* en els *Loherains*, amb *-fs* > *-z* normal).

Enfront d'això tenim les formes del castellà i el portuguès, que coincideixen: allà es pot documentar bastant abans la forma derivada *estribera*, freqüent des del Poema del Cid (cf. arag. ant. *estripera* 1374, i *estribera* o *stribera* diverses vegades des de 1369), mentre que d'*estribo* no n'apareixen dades fins a 1433 i esdevé la forma normal i molt copiosa des de 1490. A Portugal, a desgrat de l'escassa documentació de què es disposa, sembla que els fets són ben semblants: *estribeira* ja dos cops a la primera meitat del S. XIII (i en la *Cròn.* Troyana, del XIV) i encara s'usava en el XVI,¹ *estribo* c. 1500 i normal des del S. XVI. Aques-

ta relació cronològica podria fer creure que *estribo* és un derivat regressiu d'*estribe(i)ra* en les dues llengües, i per tant podríem pensar si no s'hauria manllevat del fr. *estrièvre* (derivat analògic d'*estrieu*), que ja es troba en el S. XII; però pensar que els altres mots de la família (com *estribar*) en aquestes llengües fossin manllevats dels frances ja no és possible formalment i tampoc no ho poden ser de la llengua d'oc (car allí *estri-bar* és un mot molt rar i dubtós), i els altres mots cast. *estribote* i *estribillo* són antiquíssims (veg. *ESTRI-BOT*).

Com que d'altra banda no és creïble que els cavalcadors luso-castellans no tinguessin una denominació, fins al S. XII, per a un objecte tan essencial, és de creure que allà també fossin *estribe(i)ra* i *estribo* germanismes autòctons, que *estribo* va existir-hi així mateix des del principi, i que la seva absència en la documentació de què disposem és deguda a causes accidentals, com és ara algun canvi en la forma de l'estrep, en virtut del qual durant algun temps es vagi donar la preferència al derivat *estribera*. El fet és que en les altres llengües romàniques és bàsica si no única la forma primitiva *estrep*, *estreu*, etc.

La comparació fonètica i històrica de les diverses formes gallo-romàniques condueix clarament a una base comuna *STREUP, reduïda en català per una simplificació de EU en e, ben explicable per la manca de tal diftong en llatí clàssic i vulgar (cf. noms de persona com *Tebald* THEUBALD, etc.). Llavors la cosa més plausible és suposar que aquest STREUP fos la forma frànca i que a ell correspongués, d'acord amb la fonètica gòtica, una forma STRIUP(s) en el llenguatge dels visigots.

És natural, en efecte, d'admetre que el nom romànic dels estreps sigui un germanisme. I no pas solament per raó del predomini del lèxic d'aquesta procedència en aquest compartiment semàntic. Sinó perquè realment sembla cosa establerta que la invenció d'aquest arreu, o almenys la seva introducció a Occident, fou cosa dels germànics. Els grecs, els romans i els perses cavalcaren sempre sense estreps, i per tal de muntar saltaven damunt del cavall (*ἀναπηδᾶν*, Xenofont, *Anàbasi* VII, 2.20) o bé els enfilaven sobre el dors del cavall (*ἀναβιβάζειν*) un escuder o un home de confiança: Tiribazos, governador d'Armènia, era el qui tenia el càrrec de fer muntar Artaxerxes (*ἀνέβαλλον*, *Anàb.* IV, 4.4); d'on *ἀναβολεύς* 'escuder' (Plutarc, *C. Gracus*, 7). Les notícies històriques referents a l'ús de l'estrep no apareixen fins al S. VIII, on sorgeix a Bizanci, i allí ja pot ser d'origen germànic (més aviat que oriental).

Davant aquests grans fets es tornen pàl·lides les objeccions que s'han fet a l'origen germànic del nom romànic, i esdevindrien increïbles ja per això les conjectures complicades i rebuscades que s'han temptejat per trobar-li una etimologia romànica pura, si no fos que, també per altres raons de cronologia, geografia i documentació filològica, no coixegessin per tots costats. Ací ens podem abstenir ja de repetir l'argumentació i detalls que vaig donar sobre aquest punt de la quies-